

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет аудіовізуального мистецтва

Кафедра кінотелережисури та сценарної майстерності

КІНОТЕЛЕДРАМАТУРГІЯ ТА СЦЕНАРНА МАЙСТЕРНІСТЬ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за
спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

**Освітня програма
«Кінотелережисура»**

Харків, 2026

УДК 791.632(073)
К41

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(Протокол № 14 від 27.04.2026 р.)

Рецензенти:

Черкасова Н. О. кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності
Лермонтова О. О. доктор філософії

Укладачі:

Руслан Нікулін викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Олег Вербін, викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Кінотеледраматургія та сценарна майстерність : програма та навч.-метод.
К41 матеріали для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, спец. «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», галузь знань 02 «Культура та мистецтво», освітня програма «**Кінотелережисура**» / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуального мистецтва, Каф. кінотелережисури та сценарної майстерності ; уклад.: Р. В. Нікулін, О. О. Вербін, Харків : ХДАК, 2026. 18 с.

Курс покликаний сформувати систему теоретичних та практичних знань в галузі кінодраматургії та сценарної справи в контексті того, що вона є визначальною до розуміння основної фахово спрямованої дисципліни спеціальності і дає можливість здобувачам в ході її вивчення, розібратися у фундаментальних питаннях фахової діяльності на рівні їх сучасного теоретичного усвідомлення

Видання містить програму курсу, теми семінарських занять, тематику самостійної роботи, рекомендації до виконання контрольної роботи, перелік питань для самоперевірки, список рекомендованої літератури.

Для викладачів, здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем.

УДК 791.632(073)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	12
Практичне заняття №1 ФОРМАТ СЦЕНАРІЮ. ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО.	
Практичне заняття №2 ПОШУК ІДЕЇ. ГЕРОЙ. ТЕМА. ДІЇ. ПОДІЇ.	
Практичне заняття №3 ФОРМУЛА ЛОГЛАЙНУ ЯК ФОРМУЛА ПРОЕКТУ.	
Практичне заняття №4 СТРУКТУРА СЦЕНАРІЮ. ТРИ АКТИ. ТРИ ОСНОВНІ ЧАСТИНИ.	
Практичне заняття №5 ВАЖЛИВІ ПРАВИЛА СТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ ІСТОРІЇ.	
Практичне заняття №6 СИНОПСИС ВАШОЇ ІСТОРІЇ.	
Практичне заняття №7 НАПИСАННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНИХ ЛІНІЙ У СЮЖЕТИ	
Практичне заняття №8 СТРУКТУРА СЦЕНАРІЮ. РОЗБІЖНІСТЬ СТРУКТУРИ СЦЕНАРІЮ У КІНО ТА ТЕЛЕСЕРІАЛАХ.	
Практичне заняття №9 СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ В СЦЕНАРІЇ	
Практичне заняття №10 ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ В СЦЕНАРІЇ	
Практичне заняття №11 ПРИНЦИП АНТАГОНІЗМУ-НАЙВАЖЛИВІШЕ ПРАВИЛО СТВОРЕННЯ ІСТОРІЇ.	
Практичне заняття №12 АРКА ПЕРСОНАЖІВ	
Практичне заняття №13 СЦЕНА – ПОДІЯ У ВАШОЇ ІСТОРІЇ. СТВОРЕННЯ СЦЕНИ.	
Практичне заняття №14 ІНСТРУМЕНТИ ДРАМАТУРГІЇ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ СЦЕНИ.	
Практичне заняття №15 ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ В СЦЕНІ.	
Практичне заняття №16 ПЕРСОНАЖІ В СЦЕНІ ТА ЇХ ДІЇ	
Практичне заняття №17 ДІАЛОГИ В СЦЕНІ ТА ВАШОМУ СЦЕНАРІЮ	
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	16
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	17
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	17
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	18

ВСТУП

Загальний обсяг дисципліни -- складає 13 кредитів ЄКТС / 390 год., з них аудиторних – 136 годин, самостійна робота – 254 год. Форма навчання денна, передбачає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: лекції – 26 год., практичні – 100 год., індивідуальні – 10 год. Підсумковий контроль – іспит.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни. Вивченню курсу мають передувати, або вивчатися паралельно, такі дисципліни, як Основи режисури аудіовізуальних творів, Кінорежисура та ін.

Мета курсу: Закріплення отриманих теоретичних знань відбувається на практичних заняттях з переглядом і аналізом різних аудіовізуальних творів та при виконанні самостійної роботи (підготовка до аудиторних занять, опрацювання розділів програми, робота з додатковою літературою).

Програмою навчальної дисципліни «**Кінотеледраматургія та сценарна майстерність**» передбачено вивчення специфіки діяльності над етапом розробки і реалізації сценарію аудіовізуального твору, основних методів та прийомів екранної виразності, особливостей образної мови, творчої спадщини видатних режисерів, знакових сценаріїв в контексті часу. Особливо важливим для майбутніх фахівців є поєднання практичних вмінь та навичок з теоретичними знаннями, що сприяють більш глибокому осмисленню та розумінню специфіки аудіовізуальної творчості, розвитку творчого потенціалу особистості, самостійного критичного мислення, ціннісних орієнтацій, адекватних соціокультурним реаліям.

Статус дисципліни – обов'язкова.

Форми навчальної роботи: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів, індивідуальні заняття консультації. Лекційні заняття мають інтерактивний пізнавально-прикладний характер. Практичні заняття проводяться на інтеграції різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової, практичної, коучингу, тощо.

Методи навчання. Основними методами навчання мають виступати як традиційні методи викладання, так і методи, які забезпечують інноваційну модель проблемного навчання. Зокрема, це такі, як проблемний метод (метод проблемного викладання); частково-пошуковий метод; (евристичний);

інтерактивний метод; пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний); репродуктивний, дослідницький. Також під час викладання предмету викладач має, по можливості, використовувати індивідуальний (особистісний) підхід до студентів, який є основою особистісного зорієнтованого навчання

Форми контролю: поточний, проміжний, підсумковий, завдання самостійної роботи (у тому числі, відповідно до рекомендацій кафедри, контрольна робота).

Завданням *поточного контролю* рівня знань є перевірка вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, формування навичок самостійної роботи з текстами та спроможності їх осмислення та інтерпретації; навичок усної самопрезентації. Здійснюється під час аудиторних занять. На лекціях експрес-контроль (перевірка засвоєння ілюстративного матеріалу) проводиться наприкінці пари. На практичних заняттях оцінюються завдання студентів, що винесені на самостійну роботу, активність участі в диспутах, дискусіях тощо.

Проміжний контроль рівня знань передбачає перевірку виконаних протягом відповідних тем/модулів завдань самостійної роботи студентів (контрольних робіт, анотування додаткової літератури, презентацій тощо) та здійснюється під час проведення модульно-тематичних атестацій. Атестація (за потреби) передбачає індивідуальну перевірку знань ілюстративного матеріалу курсу, умінь його проаналізувати та вписати в контекст доби (епохи), стилю, творчості майстра тощо.

Рубіжні етапи контролю знань передбачені у формі усного опитування на практичних заняттях, поточного тестування, перевірки якості виконання завдань самостійної роботи студентів

(конспектів, анотацій рекомендованої до вивчення літератури) під час атестацій.

Підсумковий контроль виконується з метою оцінювання рівня знань, вмінь і навичок, отриманих студентом протягом семестру. Система підсумкового контролю передбачає оцінювання рівня знань всіх тем дисципліни. Загальний бал складається з суми балів з усіх видів навчальної роботи згідно із структурою залікових кредитів та балів, отриманих під час іспиту/заліку (відповідно до навчального плану). Іспит проводиться у формі, затвердженій на засіданні кафедри (захист практичних робіт студента). Студент допускається до іспиту за умови виконання усіх навчальних завдань і наявності позитивних результатів з усіх форм поточного та проміжного контролю. Кількість балів, які студент може отримати за результатами підсумкового контролю, не може перевищувати 25 % від загальної кількості балів (100 балів).

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі **екзамену**.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

З огляду на лаконічність курсу, програма дисципліни складається з двох тематичних розділів:

Розділ 1. Сценарій як основа для постановки кіно- та телефільмів. Створення сценаріїв для кіно- та телефільмів.

Розділ 2. Анатомія сценарію для кіно- та телефільмів (продовження).

Розділ 3. Написання сцени в сценарії для кіно- та телефільмів (продовження).

Зміст програми обумовлений пріоритетним значенням принципу єдності базових теоретичних положень стосовно предмету даного навчального курсу і застосування свого теоретично-методологічного потенціалу в практиці екранного творення (на рівні виконання практичних робіт з кінотеледраматургії та сценарної майстерності).

Розділ 1.

Сценарій як основа для постановки кіно- та телефільмів.

Створення сценаріїв для кіно- та телефільмів

Тема 1. Що таке сюжет? Що таке сценарій для кіно та телефільмів. Історія сценарію. Елементи сценарію. Творчі програми для створення сценарію.

Сюжет - це послідовність подій у оповіді, пов'язаних між собою причинно-наслідковим зв'язком. Оповідання, які не містять подій з ідентифікованим причинно-наслідковим зв'язком, зазвичай вважаються «безсюжетними». У 335 році до нашої ери Аристотель припустив, що сюжет (міф) - це «організація подій» в оповіданні, яке має ПОЧАТОК, СЕРЕДИНУ і КІНЕЦЬ. Тобто трьоактну структуру.

Сценарій - це письмовий твір для фільму, телешоу чи іншого рухомого засобу масової інформації, який відображає рухи, дії та діалог героїв. Сценарій, або сценарії, є планом фільму. Сценарій пишеться в спеціальному форматі, щоб розрізнити персонажів, дії та діалоги. Форматування також використовується для складання бюджету та графіка його виробництва.

Історія та еволюція сценарію з часів народження кіно. Кінодраматургія як феномен культури ХХ століття.

Тема 2. Формат сценарію. Стандарти запису сценарію. Важливість формату сценарію

Формат сценарію - це не просто стилістика. Стандартний формат сценарію має багато функцій і переваг у процесі створення фільму. Сценарій в належному форматі вказує на професіоналізм, інакше ваша історія виглядає дилетантською та, швидше за все, буде викинута до кінця першої сторінки.

Належний формат сценарію також відіграє важливу роль у процесі розробки сценарію, що є одним із найважливіших кроків у перетворенні сценарію на справжній фільм. Планування

бюджету фільму та складання графіка зйомок залежать від сценарного формату.

Розмір паперу. Шрифт. Поля. Об'єм. Нумерація сторінок. Використання прописних букв. Титульна сторінка. Сцени, їх назви. Опис дії. Ім'я персонажу в діалозі. Діалог. Ремарка. Розрив діалогів межами сторінок, дією, За кадром. Поза полем зору. Інсерт. Три погляду. Флешбек. Монтаж С, З. Сценарій як komponування сценарних блоків.

Тема 3. Етапи роботи над сценарієм

Ідея. План сценарію. Логлайн. Синопис. Тритмент. Поепізодний план. Створення літературного сценарію. Трансформація літературного сценарію у кіносценарій. Робота режисера над сценарієм.

Тема 4. Пошук ідеї. А що було б якщо?... Герой. Тема. Дія. Події. Формула логлайну як формула проекту.

Накопичення ідей, історій як методологія пошуку. Герой, спонукаюча ідея (її три сходинки), мета, альтернативний фактор – складові логлайну. План сценарію, як опис послідовності подій, як попередня версія. Запис попередньої версії в 3-х актах.

Тема 6. Структура сценарію. Три акти. Три основні частини.

«Поетика» Аристотеля. Чотири положення для кінематографістів Лайоша Енґрі. Процес створення сценарію по Сіду Філду. Внесок Джозефа Кемпбелла до сучасної сценарної справи. Що таке коло історій Дена Гармона? Що таке «Врятуй kota» — роз'яснення тактової таблиці Блейка Снайдера

Початок. Ініціююча подія. Перший Переломний момент. Конфлікт, конфронтація, ускладнення ситуації, Середня точка (midpoint), підвищення ставок, найнижча точка. Другий Переломний момент. Кульмінація. Розв'язка. Фінал.

Тема 7. Важливі правила створення структури історії. Приклади структури сценарію

Структура сценарію - це вказівка щодо написання історії. Вони радять авторам, коли мають відбуватися певні дії/ритми, як будувати драму, як утримувати увагу аудиторії тощо. Як правило, базова структура сценарію викладається як приблизний орієнтир, який допоможе структурі та темпу сценарію.

Прогресія ускладнень, як основна частина історії, що триває від спонукаючої події до кризи. «Точка неповернення».

Структурні варіанти актів. Хибний кінець. Ритм акту. Підсюжети та сюжет.

Тема 8. Інструменти драматургії. Повороти сюжету.

Завдання сценариста, як ми розуміємо, захопити увагу глядача протягом 60/120 хвилин. Завдання непросте, і драматургія створена для того, щоб її вирішувати. Несподіваний поворот один із її інструментів драматургії. Під несподіваним поворотом мається на увазі раптова зміна обставин. Секрет написання привабливих поворотів сюжету - пояснення мистецтва вводити в оману. Вступ - Що таке сюжетний поворот? Типи повороту сюжету та їх визначення.

Техніка 1: Техніка хибного очікування (misdirection) - неправильна орієнтація.

Техніка 2: Техніка драматургічних натяків (breadcrumbing / foreshadowing) - панірувальні сухарі. Breadcrumbs - дрібні натяки / деталі / сигнали, які автор розкидає раніше, щоб майбутній поворот виглядав логічним, а не випадковим.

Техніка 3: Структурно зумовлений поворот - Структура розповіді. Остаточні висновки

Тема 9. Головні та другорядні лінії сюжету. Типи другорядних ліній: любовна, комічна, філософська, паралельна, контрастна.

Головні сюжетні лінії — це основні лінії розвитку подій у творі, які рухають центральний конфлікт, тоді як другорядні лінії — це додаткові, допоміжні історії, персонажі чи теми, що розширюють основний сюжет, додають глибини та розгалужень. Головна лінія є стрижнем

оповіді, а другорядні — її доповненням, що надає контексту, створює паралелі чи контрасти, а іноді навіть перетинається з головною лінією.

Другорядні сюжетні лінії доповнюють і збагачують головний сюжет, створюючи глибину та багатомірність історії. Вони можуть виконувати різні функції: любовна лінія додає емоційного виміру, відкриваючи в героях людяність і вразливість; комічна — розряджає напругу та створює баланс між драмою і гумором; філософська — допомагає розкрити тему твору на глибшому рівні, через роздуми чи символічні образи; паралельна лінія розвиває іншу історію, що віддзеркалює або контрастує з основною; а контрастна підсилює головну ідею через протиставлення — як світла і темряви, добра і зла, віри й зневіри. У фільмі «Паразити» Пон Чжун Хо любовна і комічна лінії існують поруч із соціальною драмою, створюючи іронічне, але цілісне сприйняття світу. Успішна драматургія полягає в тому, щоб усі ці лінії служили єдиному задуму, а не відволікали від нього.

Розділ 2.

Анатомія сценарію для кіно- та телефільмів

Тема 1. Що таке конфлікт в історії?

Конфлікт в історії - це боротьба протилежних сил. Персонажі повинні діяти, щоб протистояти цим силам, і тут народжується конфлікт. Якщо нема чого долати, немає історії. Конфлікт в оповіданні створює і рухає сюжет вперед. Зовнішній конфлікт стосується перешкод, з якими персонаж стикається у зовнішньому світі. Внутрішній конфлікт стосується внутрішніх або емоційних перешкод персонажа.

Закон конфлікту-душа історії. Ускладнення та складність конфлікту.

Тема 2. Створення персонажів в сценарії. Персонаж, Мотивація, Дія

Персонаж, мотивація й дія - це три взаємопов'язані основи драматургії, без яких історія не рухається вперед. Персонаж стає цікавим не завдяки опису, а завдяки своїм прагненням: мотивація визначає, чому він робить те, що робить, які внутрішні потреби чи зовнішні цілі женуть його до змін. Дія - це практичний прояв цієї мотивації у сценах: вибір, крок, вчинок, конфлікт, реакція. Саме дії розкривають характер краще за слова, а мотивація надає їм сенсу й драматичної ваги. Якщо мотивація слабка - дії будуть штучними; якщо персонаж пасивний - сюжет зупиниться. Коли ж персонаж має чітке бажання, стикається з перешкодами й реагує активними діями, історія набуває напруги, розвитку та емоційного залучення глядача.

Характеризація та справжній характер. Проявлення характеру через вибір. Усвідомлені та підсвідомі бажання. Таємниця мотиву. Маска характеру. Багатомірність персонажу, його протиріччя.

Визначення складу дійових осіб через героя.

Тема 3. Головний герой в сценарії. Protagonist. Що таке АНТИГЕРОЙ Anti Hero

Головний герой - це персонаж, який рухає історію вперед. Він також є центральною рушійною силою оповіді. Походить від грецьких слів protos та agonistēs, це слово буквально перекладається як «перший актор». Однак не кожна історія обов'язково має його мати. У деяких історіях є ансамблі; рідкісна структура персонажів, у якій група колективно просуває історію вперед, а не лише дії окремої людини.

Характеристики головного героя:

- Центральна сила
- Рухає історію вперед
- Дії формують тему
- Битви з суперником: антагоністом

Антигерой — це головний герой оповіді, якому бракує якостей звичайного героя. Йому може бракувати твердої моралі, мужності чи самовідданості, які ми асоціюємо з героями. Антигерой часто відчувають себе відкинутими суспільством і звертають на саморуйнівний

шлях, який призводить до ізоляції або смерті. Протягом багатьох років персонажі-антигерої стали одними з найпопулярніших типів головних героїв — на телебаченні (Дон Дрейпер, Тоні Сопрано) та в кіно (Майкл Корлеоне, Деніел Плейнвю).

Один герой. Колективний герой. Спільні бажання, страждання та виграші, або кожен зі своїми. Головна риса героя – сила волі. Усвідомлене бажання героя.

Несвідоме бажання, що викликає внутрішні протиріччя. Якості героя, необхідні для досягнення цілей. Шанс на виконання бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя.

Тема 4. Важлива роль Антагоніста. Принцип антагонізму - найважливіше правило створення структури історії.

Розробка негативної складової історії. Рух історії і персонажу до кінцевої точки через глибокий і широкий конфлікт. Прикордонне, протилежне і заперечення.

Тема 5. Розвиток персонажів через їх дії.

Розвиток персонажів через їх дії — це процес, під час якого внутрішні зміни та еволюція персонажів відображаються не через діалоги чи пояснення, а через їхні вчинки, рішення і поведінку в різних ситуаціях. Дії персонажа є найбільш наочним способом показати його характер, мотивації та трансформації протягом історії. Наприклад, персонаж, який спочатку діє егоїстично, але поступово починає приймати альтруїстичні рішення, демонструє свій розвиток через вибір дій, а не через слова.

Цей підхід важливий для сценаристів, оскільки кіно — це візуальне мистецтво, і глядачі краще розуміють персонажів через те, що вони роблять, а не тільки через те, що говорять. Дії також можуть показати внутрішні конфлікти персонажа або моменти перелому в його розвитку. Тому правильний вибір дій у ключових моментах допомагає сценаристу будувати глибокі та багатогранні образи героїв.

Усвідомлене бажання та потреб героя. Несвідоме бажання, що викликає внутрішні протиріччя. Якості героя, необхідні для досягнення цілей. Шанс на виконання бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя. Як змінюється герой, чи змінюється світ навколо героя

Тема 6. Що таке - Арка Персонажа.

Як написати арку персонажів — це тема сценаристів, яка постійно досліджується та вкрай необхідна. Майже всі герої в майже всіх історіях певним чином змінюються, і це те, що ми маємо на увазі під «що таке арка персонажів». Незалежно від їх характеру чи передісторії, яка може бути специфічною та унікальною, є фундаментальні та універсальні способи, якими всі персонажі змінюються. І коли ви розумієте цю механіку дуг символів, насправді написання дуг символів може стати інтуїтивно зрозумілим і творчим процесом.

Усвідомлене бажання та потреб героя. Несвідоме бажання, що викликає внутрішні протиріччя. Якості героя, необхідні для досягнення цілей. Шанс на виконання бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя. Як змінюється герой, чи змінюється світ навколо героя..

Тема 7 Робота з персонажами: мотивації та цілі головних і другорядних героїв.

Криза, кульмінація і розв'язання кризи.

Мотивації та цілі персонажів — це рушійна сила будь-якої історії. Саме вони визначають, чому герой діє, як діє, і що стоїть за його вибором. Для головного героя мета завжди пов'язана з подоланням внутрішньої чи зовнішньої перешкоди — прагненням змінити світ або себе. Другорядні персонажі, своєю чергою, підсилюють головну ідею твору: їхні цілі можуть збігатися, суперечити або контрастувати з цілями протагоніста, створюючи багатовимірний конфлікт. Наприклад, у фільмі головний герой прагне подолати власну ваду мовлення, щоб стати гідним монархом, тоді як його логопед має мету допомогти йому, але водночас відстояти власну гідність — це зіткнення двох мотивацій і народжує драму. Для сценариста важливо не лише знати, чого хоче герой, а й він цього хоче: саме глибина мотивації створює переконливість і правду персонажа

Криза - елемент історії, який передбачає ухвалення рішення. Персонажі приймають спонтанні рішення щоразу, коли відкривають рота. У кожній сцені вони змушені робити вибір щодо тієї чи іншої дії, але лише Криза виявляється остаточним рішенням.

Розділ 3.

Написання сцени і послідовність сцен в сценарії для кіно- та телефільмів (продовження)

Тема 1. Що таке СЦЕНА? Призначення Сцени у фільмі.

Художні фільми складаються зі сцен. Сцени є будівельними блоками оповідного фільму. У своїй книзі "The Craft of the Screenwriter" ("Ремесло сценариста") Джим Меркуріо визначає сцену як «маленьку одиницю історії, об'єднану часом і простором, яка охоплює одну дію та завершується зміною. Зміна має стосуватися як історії, так і персонажа».

Розуміння унікальних характеристик сцени має важливе значення для будь-якого режисера-початківця, що охоплює такі елементи, як просування сюжету, темп, напруга, діалог і розвиток персонажа.

Тема 2. Структура сцени. Важливі правила створення структури сцени.

У цьому розділі розглядаються елементи, що утворюють структуру сцени: поворотний пункт, зав'язка та розв'язка, динаміка емоцій та вибір. Мистецтво початкової сцени — 6 інших способів почати фільм, від Фінчера до Вільньова

Зав'язка та розв'язка у кожній сцені. Добре написана сцена, перенесена на екран, вела глядачів від одного поворотного пункту історії до іншого, природно і невимушено.

Як написати чудові сцени - 4 елементи, які має мати кожна сцена. Що робить сцену чудовою? Розділ 1: Конфлікт Розділ 2: Розвиток характеру Розділ 3: Функція графіки Розділ 4: Блокування та постановка.

Тема 3. Види сцен за функціональним призначенням.

Сцени в кіно класифікуються за функціональним призначенням у сюжеті: експозиційні (знайомство), зав'язки (початок конфлікту), поворотні (які розділяють акти між собою), кульмінаційні (пік напруги), розв'язки (вирішення) та сполучні/експозиційні, що рухають сюжет. Вони забезпечують ритм, розкривають персонажів та будують драматичну структуру фільму, відрізняючись за емоційним навантаженням.

Тема 4. Види сцен за кількістю персонажів.

Сцена з одним персонажем — це особлива форма драматургії, у якій конфлікт і дія зосереджуються не на зовнішньому зіткненні, а на внутрішньому процесі героя. Відсутність прямого опонента не означає відсутність напруги: конфлікт може існувати як боротьба з обставинами, часом, простором, природним середовищем, предметом, або власними страхами й рішеннями. У такій сцені особливого значення набувають мікродії, паузи, ритм, деталь, взаємодія з предметним середовищем. Камера й звук стають партнерами персонажа, підсилюючи психологічний стан і створюючи підтекст. Сцена з одним героєм часто використовується для кульмінаційного вибору, моменту усвідомлення або емоційного зламу, адже саме в самотності найчіткіше проявляється справжня природа персонажа.

Сцена з двома персонажами є однією з найпоширеніших і водночас найефективніших драматургічних конструкцій у кіно, оскільки вона дозволяє безпосередньо розкрити конфлікт через взаємодію характерів. Основою такої сцени є протилежність цілей або позицій героїв, що створює напругу навіть у звичайній розмові. Серед ключових технік її побудови - використання контрасту характерів, коли персонажі по-різному реагують на одну й ту саму ситуацію; поступове розкриття інформації, коли один герой знає більше за іншого або приховує важливу деталь; підтекст у діалозі, коли справжній зміст сцени не проговорюється прямо, а проявляється через паузи, інтонації та дії; а також динаміка статусу, коли протягом сцени змінюється баланс сили між

героями. Удало побудована сцена з двома персонажами зазвичай має внутрішній розвиток: на початку один із героїв володіє ініціативою, але в процесі взаємодії ситуація може змінитися, що приводить сцену до нового емоційного або сюжетного результату. Саме така мікродраматургія дозволяє невеликій сцені рухати вперед як сюжет, так і розкриття персонажів.

Візуальна драматургія сцени між двома персонажами: дія, напруга та значення деталей

Сцена між двома персонажами не обмежується діалогом як носієм змісту, а розгортається передусім у візуальній площині - через дії, паузи, мізансцену та взаємодію з предметним середовищем. Напруга (саспенс) виникає не лише з того, що персонажі говорять, а з того, що вони роблять, приховують або очікують, а також із того, як камера фіксує ці процеси. Деталі - погляд, жест, розташування об'єктів, їхнє потенційне або відкладене використання - набувають драматургічного значення і стають активними елементами оповіді. Таким чином, візуальна складова сцени формує підтекст, ритм і емоційне напруження, перетворюючи взаємодію персонажів на багатовимірну кінематографічну подію.

Побудова сцен з трьома та більше персонажами.

Тема 5. Головний герой в сцені.

Один герой. Колективний герой. Архетипи персонажів у фільмах. Спільні бажання, страждання та виграші, або кожен зі своїми. Головна риса героя – сила волі. Усвідомлене бажання героя.

Несвідоме бажання, що викликає внутрішні протиріччя. Якості героя, необхідні для досягнення цілей. Шанс на виконання бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя. Головний герой «Хоче» і «Потребує». Огляд чотирьох кінцівок. Пояснення дуг плоских символів. Як представити «нормальний світ». Розв'язка історії.

Тема 6. Дії персонажів в сцені. Характеристика та Розвиток персонажа через його дії.

Чудова сцена зазвичай потребує певного конфлікту. Головний герой сцени часто долає щось, щоб досягти своєї мети. - це протистояння двох протидіючих сил. В історії конфлікт виникає через перешкоди для досягнення цілей певного героя. Це може бути неживий об'єкт (погана погода, коли мета персонажа — піднятися на гору Еверест), або інший персонаж із протилежною метою (у спортивному фільмі одна команда хоче перемогти, інша команда також хоче перемогти).

Характеризація та справжній характер. Проявлення характеру через вибір. Усвідомлені та підсвідомі бажання. Таємниця мотива. Маска характеру. Багатовимірність персонажу, його протиріччя. Визначення складу дійових осіб через героя.

Техніка 1: Введіть лиходія

Техніка 2: Введіть героя

Техніка 3: Встановіть стосунки

Техніка 4: сюжетний каталізатор

Техніка 5: Дотримуйтеся жанру

Техніка 6: Перевернути жанр

Тема 7. Послідовність сцен у сценарію.

Структура сценарію – це лінійна послідовність епізодів, сцен та подій, що призводять до драматургічної розв'язки. Кожна сцена, послідовність сцен, акт чи сценарій загалом мають певні початок, середину та кінець. Сценарій складається з низки елементів, і тому його можна порівняти із системою, тобто кількома взаємопов'язаними частинами єдиного цілого. Сценарій – це також система, що складається з окремих частин, що об'єднуються дією, персонажем та його драматургічним призначенням. Послідовність дій – це, мабуть, найважливіший елемент сценарію. Це ряд сцен, пов'язаних однією ідеєю з певними початком, серединою та кінцем. Це пристрій драматургічного на основі однієї ідеї. Це скелет, хребет вашого сценарію, який за своєю природою утримує всі його елементи разом.

Тема 8. Текст сцени. Опис дії. Діалог. Ремарка

Діалог - це не «розмова». Вимоги до діалогів. Відсутність монологів.

Складання монологів з пропозицій. Формування напруги. Німий сценарій. Писати лише то, що можна помістити в кадр. Знайти особливу назву для кожного предмету, яку можна «побачити». Використання активних дієслів та конкретних іменників. Відсутність вказівок для операторів та монтажерів. Використання системи образів. Назва фільму як маркетинговий засіб.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**Практичне заняття №1****ФОРМАТ СЦЕНАРІЮ. ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Сценарій як компонування сценарних блоків.
2. Опис дії на прикладі сценаріїв без реплік.
3. Діалог. Ремарка. Розрив діалогів межами сторінок, дією.

Практичне заняття №2**ПОШУК ІДЕЇ. ГЕРОЙ. ТЕМА. ДІЇ. ПОДІЇ.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Накопичення ідей, історій як методологія пошуку.
2. Шаблон ідеї. Назва сценарію.
3. Герой, спонукуюча ідея (її три сходинки), мета, альтернативний фактор – складові логлайну.

Практичне заняття №3**ФОРМУЛА ЛОГЛАЙНУ ЯК ФОРМУЛА ПРОЕКТУ**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Кінодраматургія як особливий літературний жанр
2. Формула логлайну як формула проекту

Практичне заняття №4**СТРУКТУРА СЦЕНАРІЮ. ТРИ АКТИ. ТРИ ОСНОВНІ ЧАСТИНИ.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. «Поетика» Аристотеля. Чотири положення для кінематографістів Лайоша Енґрі.
2. Процес створення сценарію по Сіду Філду. Внесок Джозефа Кемпбелла до сучасної сценарної справи.
3. Перший сюжетний рубіж. Переломний момент.
4. Другий сюжетний рубіж.

Практичне заняття №5

ВАЖЛИВІ ПРАВИЛА СТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ ІСТОРІЇ

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Прогресія ускладнень, як основна частина історії, що триває від спонукаючої події до кризи.
2. «Точка неповернення». Закон конфлікту-душа історії. Ускладнення та складність конфлікту.
3. Структурні варіанти актів. Хибний кінець. Ритм акту. Підсюжети та сюжет.

Практичне заняття №6

СИНОПСИС ВАШОЇ ІСТОРІЇ.

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Кінодраматургія як особливий літературний жанр
2. Формула логлайну як формула проекту
3. Як написати короткий синопсис простим шляхом

Практичне заняття №7

НАПИСАННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНИХ ЛІНІЙ СЮЖЕТУ У ГОРИЗОНТАЛЬНО-ВЕРТИКАЛЬНОМУ СЕРІАЛІ .

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Накопичення ідей, історій як методологія пошуку.
2. Процес створення сценарію по Сіду Філду. Внесок Джозефа Кемпбелла до сучасної сценарної справи.
3. Перший сюжетний рубіж. Переломний момент. Середина. Погіршення.
4. Кульмінація. Фінал.

Практичне заняття №8

СТРУКТУРА СЦЕНАРІЮ. РОЗБІЖНІСТЬ СТРУКТУРИ СЦЕНАРІЮ У КІНО ТА ТЕЛЕСЕРІАЛАХ.

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Запис попередньої версії в 3-х актах.
2. Визначення та історія.
3. Арки Персонажів в кіно та телесеріалах.

Практичне заняття №9

СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ В СЦЕНАРІЇ.

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Характеризація та справжній характер. Проявлення характеру через вибір.
2. Усвідомлені та підсвідомі бажання. Таємниця мотиву. Маска характеру.
3. Багатовимірність персонажу, його протиріччя. Визначення складу дійових осіб через героя.

Практичне заняття №10**ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ В СЦЕНАРІЇ**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Якості героя, необхідні для досягнення цілей.
2. Шанс на виконання бажання Один герой. Колективний герой. Спільні бажання, страждання та виграші, або кожен зі своїми.
3. Головна риса героя – сила волі. Усвідомлене бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя.

Практичне заняття №11**ПРИНЦИП АНТАГОНІЗМУ-НАЙВАЖЛИВІШЕ ПРАВИЛО
СТВОРЕННЯ ІСТОРІЇ**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Розробка негативної складової історії.
2. Рух історії і персонажу до кінцевої точки через глибокий і широкий конфлікт.
3. Прикордонне, протилежне і заперечення.

Практичне заняття №12**АРКА ПЕРСОНАЖІВ.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Розвиток персонажа.
2. Зміна персонажа.
3. Як написати арку персонажів — Пояснення дуг персонажів позитивних змін.

Практичне заняття №13**СЦЕНА – ПОДІЯ У ВАШОЇ ІСТОРІЇ. СТВОРЕННЯ СЦЕНИ**

Питання для обговорення (практичний аспект)

3. Що робить сцену чудовою?
4. Конфлікт. Розвиток характеру. Зміни.
5. Блокування та постановка.

Практичне заняття №14**ІНСТРУМЕНТИ ДРАМАТУРГІЇ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ СЦЕНИ.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Прогресія ускладнень, як основна частина історії, що триває від спонукаючої події до кризи.
2. Криза — елемент історії, який передбачає ухвалення рішення.
3. Несподіваний поворот один із її інструментів драматургії.

Практичне заняття №15**ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ В СЦЕНІ.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Якості героя, необхідні для досягнення цілей.
2. Шанс на виконання бажання Один герой. Колективний герой. Спільні бажання, страждання та виграші, або кожен зі своїми.
3. Головна риса героя – сила волі. Усвідомлене бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя.

Практичне заняття №16**ПЕРСОНАЖІ В СЦЕНІ ТА ЇХ ДІЇ**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Характеризація та справжній характер. Проявлення характеру через вибір.
2. Усвідомлені та підсвідомі бажання. Таємниця мотиву. Маска характеру.
3. Багатовимірність персонажу, його протиріччя. Визначення
4. складу дійових осіб через героя.

Практичне заняття №17**ДІАЛОГИ В СЦЕНІ ТА ВАШОМУ СЦЕНАРІЮ.**

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Вимоги до діалогів. Відсутність монологів.
2. Складання монологів з пропозицій. Формування напруги. Німий сценарій. Писати лише то, що можна помістити в кадр.
3. Використання активних дієслів та конкретних іменників. Відсутність вказівок для операторів та монтажерів.
4. Використання системи образів. Назва фільму як маркетинговий засіб.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Для оволодіння матеріалом курсу окрім аудиторної роботи значна увага приділяється самостійній роботі, яка є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

№ з/п	Назва теми
	1 семестр
1	Перегляд та аналіз запропонованих викладачем сценаріїв кінофільмів
2	Перегляд та аналіз запропонованих викладачем сценаріїв телефільмів
3	Вивчення методології накопичення історій, пошуку ідей
4	Опрацювання студентом ідеї для своєї історії
5	Перегляд та обговорення найкращих сцен в історії кінематографу
6	Вивчення методології накопичення історій, пошуку ідей

7	Пошук студентом своєї історії
8	Написання історії яка вас вразила у вигляді сценарію
9	Написання синопсису(в будь якому жанрі), до короткометражного фільму (3-5 хвилин)
10	Написання сценарію (в будь якому жанрі), до короткометражного фільму (3-5 хвилин)
11	Створення логлайну і синопсису
2 семестр	
1	Перегляд та аналіз запропонованих викладачем сценаріїв кінофільмів
2	Побудова та написання конфліктних сцен
3	Використання субтексту для розкриття глибоких мотивацій персонажів
4	Вивчення на прикладах арок розвитку персонажів для посилення драматизму
5	Передача емоцій через діалоги та дії персонажів.
6	Перегляд та аналіз сцен в сучасних фільмах та серіалів.
7	Опрацювання теоретичних джерел за темою
8	Написання сцени - знайомство з персонажем (приклад, аналіз, важливі елементи)
9	Аналіз написаної сцени
10	Написання поворотної та кульмінаційної сцени для сценарію
11	Редагування послідовності сцен в сценарії
3 семестр	
1	Опрацювання теоретичних джерел за темою
2	Створення сцени для своєї історії
3	Структурні та жанрові варіанти
4	Робота над образами героїв
5	Написання тексту сцени для сценарію
6	Написання сцени до сценарію з одним персонажем
7	Написання сцени до сценарію з двома персонажами
8	Написання сцени для сценарію з трьома та більш персонажами
9	Написання поєпізодного плану сценарію
10	Аналіз дій та поведінки персонажів у сценах
11	Редагування поєпізодного плану сценарію

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми
1 семестр	
1	Читання та аналіз написаного синопсису
2	Редагування написаного синопсису
2 семестр	
1	Аналіз написаної сцени
2	Написання поворотної та кульмінаційної сцени для сценарію
3	Аналіз діалогів у сцені
4	Редагування написаної сцени
3 семестр	
1	Структурні варіанти актів
2	Робота над образами героїв
3	Написання поєпізодного плану сценарію

4	Редагування написаного
	Разом 10 год

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чому сценарій є основою для постановки кіно та телефільму?
2. Із яких основних блоків компонується сценарій.
3. Що таке Опис дії? Основні помилки початкових авторів під час написання.
4. Як визначаються у сценарії Діалог. Ремарка? Опишіть Розрив діалогів межами сторінок, дією?
5. Що таке Сцена у сценарію? Назвіть основні елементи, які має мати кожна сцена.
6. Опишіть, що таке Дія, Інцидент, Конфлікт.
7. Що таке герой? Вивчення та створення персонажа.
8. Що таке арка персонажа?
9. На які основні питання слід відповісти під час створення характеру персонажа?
10. Як характери впливають на дії персонажа? Його репліки? Наведіть приклади.
11. Що робить персонаж цікавим?
12. З чого складається створення персонажа в різних жанрах?
13. З чого складається стан персонажа в різних сценах?
14. У чому складаються основні принципи діалогу між персонажами?
15. Назвіть основні принципи антагонізму? Яка роль антагоніста в історії?
16. Що таке епізод, що таке сцена, і що таке кадр в сценарії? Назвіть відмінності.
17. Назвіть основні критерії форматування літературного кіносценарію? Шрифт. Основні компоненти.
18. Назвіть основні вимоги к опису дії в сценарії
19. Назвіть основні вимоги к написанню діалогів в сценарії
20. Чим відрізняється літературний сценарій від режисерського?
21. Чому конфлікт є двигун сюжету?
22. Які існують методи передачі внутрішніх переживань та думок персонажів через їх зовнішні дії та діалоги?
23. Які є методи побудови сцени з наростанням напруги у жанрі саспенс?
24. Як підтримувати динаміку в розвитку подій, не втрачаючи уваги глядача?
25. Назвіть основні вимоги к опису дії в сценарії кульмінаційної сцени.
26. Назвіть основні вимоги к написанню діалогів в сценарії кульмінаційної сцени.
27. Як уникнути кліше та зробити кульмінацію непередбачуваною?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Обов'язкова

1. Арістотель. Поетика. Київ «Мистецтво» 1967 / 138 с.
2. Брюховецька Л. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, Логос, 2011. 391 с.
3. Брюховецька Л. Своє/рідне кіно Леоніда Бикова. Київ, «Задруга», 2010. 340 с.
4. Горевалов С., Десятник Г. Вступ до спеціальності «Кіно-, телемистецтво»: навчальний посібник. К. : КНУ, 2014. 132 с.

5. Джозеф Кемпбелл. «Тисячочликий герой» Hero with a Thousand Faces. Joseph Campbell. New World Library; Third edition (July 28, 2008). 432 pages
6. Field S. Screenplay: The Foundations of Screenwriting. Dell Publishing Company, 1979. 320 p.
7. Field S. The Screenwriter's Workbook: Exercises and Step-by-Step Instructions for Creating a Successful Screenplay. Random House Publishing Group, 2008. 360 p.
8. Сід Філд. Кіносценарій: основи сценарного ремесла. ArtHuss. 2025
9. Howard D., Mabley E. The Tools of Screenwriting: A Writer's Guide to the Craft and Elements of a Screenplay. St. Martin's Griffin; Reprint edition (January 15, 1995). 320 pages
10. Indick W. Psychology for Screenwriters. Michael Wiese Productions (September 25, 2004). 308 pages
11. Лебедев О. Пластичність кінематографічного зображення та її складові // Науковий вісник КНУТКТ ім. І. К. Карпенка-Карого. 2013. Вип. 13. С. 160–168.
12. Лядов М. Сценарій. Основи кінодраматургії та техніка сценарія. К.: «Укртеакіновидав», 1930 / 90 с.
13. McKee R. Story: Style, Structure, Substance, and the Principles of Screenwriting. HarperCollins e-books; 1st edition (September 28, 2010). 490 p.
14. Роберт Маккі. Dialogue: the Art of Verbal Action for Stage. Twelve (July 12, 2016) 303 p.
15. Seger L. Making a Good Script Great. Silman-James Press; 3rd edition (February 15, 2010). 242 pages
16. Skip Press. The Complete Idiot's Guide to Screenwriting. Alpha (November 9, 2000). 385 p.
17. Snyder B. Save The Cat! The Last Book on Screenwriting You'll Ever Need. Michael Wiese Productions (May 25, 2005). 195 pages
18. Блейк Снайдер. Врятуйте кицьку! Як блискавично писати живучі тексти. Vivat 2025
19. Truby J. The Anatomy of Story: 22 Steps to Becoming a Master Storyteller. Farrar, Straus and Giroux; 1st edition (October 14, 2008). 464 pages
20. Vogler C. The Writer's Journey - 25th Anniversary Edition: Mythic Structure for Writers. Michael Wiese Productions; 4th edition (August 4, 2020). 510 pages

Додаткова

21. Бабік А. "Сценаристів у нас нема!" Роздуми про неіснуючу професію. Видавництво «К. І. С.» 2023
22. Безклубенко С. Д. Відеологія: основи теорії екранних мистецтв. К. : Альтерпрес, 2004. 328 с.
23. Бурлака В. Історія образу. Мистецтво 2000-х. К. : Фонд підтримки візуальних досліджень, 2011. 206 с
24. Вайно М. Е. Сценарна майстерність: написання п'єси; написання кіносценарію: Навчальний посібник. Книга 1. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2015
25. Вайда Анджей. Кіно і решта світу: Автобіографія / Пер. з пол. Віри Авксентьєвої. К. : Етнос, 2004. 308 с.
26. Левко У.Е. Герменвтичні аспекти кіноінтерпретації художнього твору (на матеріалі екранізації художньої прози Станіслава Лема): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Т., 2010. 20 с.

Інформаційні ресурси Інтернет

27. Державне агентство України з питань кіно – URL: <http://dergkino.gov.ua/>
28. Зніми кіно – URL : <http://snimikino.com>
29. Зніми фільм! Все про кіновиробництво – URL : <http://snimifilm.com>
30. Національна спілка кінематографістів України – URL: <http://www.ukrkino.com.ua/home/>

31. Інтернет -журнал про авторське кіно «Cineticle» – URL: <http://cineticle.com/>
32. The Hollywood Reporter – URL: <https://www.hollywoodreporter.com/>
33. Variety – URL: <https://variety.com/>
34. Український онлайн -кінотеатр ТакFlix – URL: <https://takflix.com/uk>
35. Studiobinder - <https://www.studiobinder.com>

Навчально-методичне електронне видання

КІНОТЕЛЕДРАМАТУРГІЯ ТА СЦЕНАРНА МАЙСТЕРНІСТЬ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»

Укладачі:

Нікулін Руслан Віталійович, викладач
Олег Олександрович Вербін, викладач

Комп'ютерний набір Р.Нікулін

Адреса видавця:

ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057)731-13-85. e-mail: nmr-academy@xdak.ukr.education